

СЕКЦІЯ 8. КУЛЬТУРОЛОГІЧНІ ТА МИСТЕЦЬКІ АСПЕКТИ СУЧАСНОГО КОМУНІКАЦІЙНОГО СЕРЕДОВИЩА

Метамодернізм або як в суспільстві не жити чужим життям

Оксана Бут,

кандидат мистецтвознавства,

*доцент кафедри міжнародних відносин та журналістики,
ВНЗ «Університет економіки та права «КРОК», м. Київ, Україна,*

e-mail: buto@krok.edu.ua,

ORCID: 0000-0003-2402-9433

Основне питання цього нового напрямку – «а чи був хлопчик» і чи можна взагалі коливання вважати напрямом. Особливо, якщо назву розглядати як аналогію до Метафізики – те, що йде після фізики, модерну. Власне, такий термін і використовував в 2000 році Джордж Рітцер[1] - постпостмодерн. Теоретики метамодерну Тімотеус Вермюлен та Робін ван дер Аккер[2], Люк Тенер, Сет Абрамсон й Ханзі Фрайнахт хотіли позбавитись від модернізму, що вже століття ідеологізує суспільство і його позашлюбної дитини постмодернізму шляхом до «прагматичного романтизму» (виводиться необхідність з 1990-х, твору Девіда Воллеса «Нескінченний жарт», назви згідно «Маніфесту метамодерніста» Люка Тернера 2011 року, основні праці -колективна книжка згаданих авторів «Метамодернізм. Історичність, афект і глибина після постмодернізму» (2017) [3], монографії Джейсона Сторма «Метемодернізм: майбутнє теорії» (2021)[4] та Брендана Демпсі «Метамодернізм: або культурна логіка культурних логік» (2023))[5]. Неквапливо, та час від часу виринає обговорення метамодернізму в українських наукових колах[6], навіть маємо захищені наукові праці [7], хоча має незначне коло прихильників і більше – критиків, сам факт такого дискурсу вже більше десятиліття заслуговує на увагу. Принаймні багато дослідників з кінця 90-х заявили, що доба постмодерну вичерпала себе і завершилася «втомою від постмодерну». Також більшість зазначає метамодернізм не як нову культурну парадигму, а її передчуття.

Коливання між ідеями модерними - вірою в науку, технічним прогресом, демократією і розвитком як індивіда, так і суспільства через соціальний порядок і т.п. проти постмодерних ідей з вірою в кінець історії та апокаліпсис, критикою вже відкритих знань і науки, відвертим сарказмом до технічного прогресу, який веде до регресу людства, символізацією і іронічною дистанцією до сьогодення, мультикультурним порядком і творенням світового суспільства; метамодерні ідеї загалом у критиці як прогресу, так і апокаліпсису, що затягнувся і співіснування людей з домодерними, модерними і постмодерними світоглядами в одному суспільстві. Затягнута глобалізація так і не призвела до створення нового, світового суспільства. Загроза національній культурі все ще існує, але не більша, ніж наприклад 20 і навіть 100 років тому. Наприклад, «Фольклорні твори, що існують в усній формі, швидко зникають або трансформуються. Записати їх

сьогодні - це зберегти для майбутніх поколінь. Через 10 років вони можуть бути безповоротно втрачені» - цілком актуальна думка, але написана Кліментом Квіткою на початку 20 століття[8]. А й нині, у 21 столітті ми продовжуємо збирати і записувати фольклор від його носіїв. Інформаційні технології психологічно більше роз'єднують людей хоча і стерли кордони спілкування та час отримання/доступу до інформації. Інтернет представляє собою рвану і мозаїчну картину світу, не зважаючи на системи пошуку і тд. Google та наприклад, GPT дають умовні відповіді на питання, що далеко не завжди є істинними. З іншого боку, мультикультуралізм досить штучний термін, а субкультури гіпстерів, гакерів і хіпі не мали періодів тотального захоплення, мають тенденцію до виродження і перебувають в глибокому андеграунді в Україні. Якщо мультикультуралізм розглянути як тоталітаризм - певний процес «культивування культури» радянського часу в сучасності України відчувається колосальною руйнівною силою, тому цей вектор ідеї метамодернізму і не міг набути популярності на наших теренах.

Але образ коливання і розповсюдження його в усіх напрямках до горизонту (як звукової хвилі), з іншого боку в формі синусоїди – безперервного плавного руху без кутів і різких змін, але з постійним переходом від плюса до мінуса – заслуговує на увагу навіть як такий період «передчуття». Цікаво, що в українській формі слова знайдемо значно більше сенсів в пошуках вдалої термінології на означення процесу, якщо розглядати метамодернізм як «мета і її оновлення(осучаснення)»: пошук і подолання «обрію», визначення свого шляху і життєвої позиції тощо. Останнє десятиліття «вчить» людство знаходити притулок в найсокровенніших інтимних і сакральних глибоких закутках суб'єктивного буття. Тож образ і методи вирішення перейшли від представників культури, філософів і громадських діячів до психологів, педагогів і так званих «коучів». Доступність інформації і публікації з одного боку перенесло «Шоу Трумена» з телецентрів і рук професійних режисерів і сценаристів в соціальні мережі, а потім створило луну відбиття наслідувачів найбільш популярних образів з тлумом глядачів, що живе цитатами і порадами своїх кумирів. З тою різницею, що в новому «Шоу» далеко не «життя зненадська» і інші цінності - практично все життя або відретушоване професіоналами, або й просто згенероване штучною інтелігенцією. Але ідея монетизованості сьогодення з досить брудним копанням в недалекому минулому і переконаністю в світлому майбутньому, якщо... (запишетесь на курси, ретрит) До того ж, ми змінили ставлення і ознаки геніальності. Раніше «діти світла індиго» з тих же 90-х мали високий інтелект, паранормальні здібності, «зоряність» і приналежність космосу. Наразі популярності в визначенні обдарованих дітей набуває не яскраво синій, а колір бірюзи, що вказує на інтуїтивне мислення, креативність, глибокий емоційний інтелект, співчутливість і взаємодопомогу, лідерські якості в суспільстві (Сьюзан Джексон, директор інституту «Даймон» автор «Інтегральної практики для обдарованих»). Такі радикальні зміни дійсно не мають нічого спільного ні з ідеями модернізму, ні постмодерну.

Тож тепер перейдемо до коливань в системі і їх взаємовпливу (бо закони

Ньютона ніхто не відміняв). Тож за «рецептом» метамодерністів можна досягнути збільшення довголіття та рівня щастя, якщо всі індивиди суспільства не вилитимуть негатив в суспільство, будуть доброзичливими. Правда, формально такий сценарій життя за рейтингами в соцмережах ми бачили в серіалі від Netflix «Чорне дзеркало» в епізоді «Під укіс» (Nosedive). Тому зауваження про співчутливість і глибокий емоційний інтелект та взаємодопомогу без зиску є важливим уточненням і прикладом японського суспільства, що втілило цю концепцію і має результат. Тож маємо систему, відповідно законів в ній рух не зникає безслідно і не може здійснювати коливання заради коливань. Систему характеризує динамічність і мінливість, а з ними відсутність чітких визначень, коливання то в плюс, то в мінус між протилежностями, діалог і парадоксальність, в яких стираються звичні межі ідентичності («розмова» з ботом, чатом GPT, використання замість реальної людини аватарів, творчість за допомоги нейромереж тощо). Цікавим є формування умовних форм колективної ідентичності, де в соціальній мережі ти маєш «друзів», спільноти, групи і т.п., що з одного боку, калькує традиційні форми спілкування, або принаймні використовує їх термінологію для означення індивіда (в пошуку (з динамікою руху), одружений, розлучений, все складно (з емоційною характеристикою)) тощо. Досить цікавим є наратив про життя і його здоровий спосіб, що знову ж акцентує внутрішні проблеми людини, але їх важливість для суспільства – з метою самопробудження та самотрансформації - бо «час збирати каміння». Тож тут пошук не інших світів, а себе і свого світу, свого дому. Набуває популярності і перформативність, етика, справжність і щирість. У суспільстві індивідуальностей найважливішою стає гіперзатребуваність цим суспільством - бути одночасно багатим і духовно, і матеріально.

Цілісність різновекторних ідентичностей – світоглядний маятник, де коливання визначаються глибиною, і відповідно потужністю впливу, і де цілісність – це і людина в усіх проявах, і суспільство одночасно є системою узгодження цих коливань. Для метамодерну важливі деталі і тонка грань – між жартом і сарказмом, чим тонша межа між крайнощами – тим людина ближче до істини. Тому хоча в Україні метамодернізм не є популярним, саме внутрішні його ідеї в період нестабільності і граничного етичного оголення наразі стають все актуальнішими для українського суспільства. В якийсь момент ми перестаємо бачити зміну 25 статичних зображень на секунду і поринаємо у спокійний перегляд фільму: поєднання руху і статички дало нам нове мистецтво – кіно. Поєднання протилежностей дає нам цілісну картину і повноту життя, як говорять при віттарі в радості і в горі. Ось тільки перестати бачити коливання маятника та постійну зміну білої і чорної полоси на фон і тло з малюнком ліній і форм є завданням надзвичайного спокою і рівноваги відносно світу, що невинно рухається і змінюється. Це нове звучання символу, метафори, образності з багатовекторністю значень.

Ключові слова: метамодернізм, суспільство, сучасна культурна парадигма, модернізм, постмодернізм.

Список використаних джерел

1. Ritzer G. *Sociological theory* / George Ritzer. 8th ed. New York : McGraw-Hill, 2011.
2. Vermeulen, T., Akker, R. *Notes on metamodernism*. *Journal of Aesthetics & Culture*. 2010. V 2. Pp. 56–77.
3. Akker T., Gibbons A., Vermeulen T. *Metamodernism: History, Affect and Depth After Postmodernism*. London : Rowman & Littlefield, 2017.
4. Storm, J. A. J. *Metamodernism: The Future of Theory*. University of Chicago Press, 2021.
5. Brendan Graham Dempsey *Metamodernism: Or, The Cultural Logic of Cultural Logics*. ARC, 224 p., 2023.
6. Оніщенко О. І. Від «пост» до «мета» модернізму: процес культуротворчих пошуків. *Науковий вісник Київського національного університету театру, кіно і телебачення імені І. К. Карпенка-Карого*. 2021а. № 29. С. 60–66. URL: <http://surl.li/mtxqt> (дата звернення: 21.11.2024).
7. Манюков О. Ю. *Метамодернізм у пошуках нової автентичності*. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису. Дисертація на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 033 – Філософія (Галузь знань 03 – Гуманітарні науки). – Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна Міністерства освіти і науки України, Харків, 2023.
8. Квітка К. *Вступні уваги до музично-етнографічних студій// Зібрання праць: Прижиттєві публікації (1902–1941) / Ініціатор та керівник проекту Богдан Луканюк; редактор Ліна Добрянська*. Львів, 2010. 596 с. Електронне перевидання. URL: <http://labs.lnu.edu.ua/folklore-studies/wp-content/uploads/sites/3/2018/03> (дата звернення: 21.11.2024).